

SUVUN TAIDETTA TAMPEREELLA

Kuten tiedämme, akateemikko, kuvanveistäjä **Wäinö Aaltonen** (1894-1966) oli meille sukua; hän oli Kustaa-taatan isoveljen Matti Tähtisen tyttärenpoika, siis kantaserkkujen pikkuserkku. Niinpä hänen täyttäessään 60 vuotta 8.3.1954 olivat sukuseuramme edustajat häntä onnittelemassa. Jo vuonna 1949 oli toisen sukukokouksemme ohjelmassa ollut käynti Wäinö Aaltosen ateljeessa Helsingin Kulosaassa ja 1971 oli ohjelmassa Turun tuomiokirkossa käynnin jälkeen vierailu Wäinö Aaltosen museossa, jonka Turun kaupunki on rakennuttanut Aurajoen rannalle akateemikon 70-vuotispäivän kunniaksi. Museo valmistui vasta Aaltosen kuoleman jälkeisenä vuotena 1967.

Myös toinen merkittävä kuvanveistäjä maassamme oli kantaisällemme sukua. **Professori Yrjö Liipola** (1881-1971) oli Kustaa-taatan Tilkasen puoleisen tuplaserkkuparven kuopuksen, Vilhelmiina Liipolan, kahdeksasta aikuisiksi eläneestä lapsesta nuorin. Hän oli siis ensipolven pikkuserkku. Yrjö Liipola eli ja vaikutti suuren osan elämästään, lähes 30 vuotta, Unkarissa. Niinpä toissa vuonna, syyskuun alussa 2012 tasavallan presidentti Sauli Niinistö avasi lähellä Budapestiä Suomea historiasta ja erityisesti kuvanveistäjä Yrjö Liipolasta kertovan museokokonaisuuden. Ilmaisjakelulehti *Tamperelaisessa* asiasta kertova artikkeli olikin otsikoitu: ”*Kuru-muistomerkin tekijä sai museon Unkariin*”. Julkaisupäivä oli 15.9.2012. Yrjö Liipolan taiteella on taidemuseo myös Turun läänin Koskella, jota Yrjö Liipolan Museosäätiö ylläpitää.

Me tamperelaiset suvun edustajat olemme ylpeitä siitä, että täällä on niin monta sukulaistemme käten töitä julkisilla paikoilla, museoissa ja hautausmailla. Ensimmäisenä paljastettiin vuonna 1928 Suomen ensimmäinen vertauskuvallinen henkilömuistomerkki silloisen kirjastotalon edustalla. ”Se kuvaa Hämeen heimon erään suurimman kirjailijan henkeä, olemusta ja ajatuksia” – näin kerrotaan *Tampereen patsaat* -kirjassa. Tämä on Aleksis Kiven muistoksi pystytetty veistos ja se on kahden Aaltosen aikaansaama. Kauppaneuvos Emil Aaltonen oli nimittäin tehnyt lahjoituksen Kiven patsasta varten, josta vuonna 1926 järjestettiin kilpailu. Kolme ensimmäistä palkintoa meni Wäinö Aaltoselle. Teos paljastettiin Tampereen Taiteilijaseuran toimesta Hämeen heimojuhliissa 31. 7.1928. Sitä tilaisuutta kunnioitti läsnäolollaan mm. tasavallan presidentti Lauri Kristian Relander.

Veistoksen nimi on Runoilija ja muusa ja se tunnetaan myös nimellä Hengetär siunaa runoilijaa. Mainittakoon että patsaan mallina oli ollut Tampereen Pispalasta kotoisin ollut runoilija Aaro Hellaakoski, joka oli naimisissa Wäinö Aaltosen sisaren Lempin kanssa. Kerrotaan että Hellaakosken vaatimuksesta Aaltonen loppuvaiheessa muutti patsaan kasvojenpiirteitä, ne kun runoilijan mielestä muistuttavat häntä liiaksi. Muusan etiäinen oli syntynyt Hirvensalossa jo aiemmin; perhosen perässä kärkelehtivä tyttö mallinaan Wäinön nuorin sisar Elsa, joka oli Wäinölle läheisin sisarista ja toimi eniten mallina. Vuonna 1921 Elsa oli mennyt naimisiin kuvanveistäjä Aukusti Veuron kanssa. Veurolla oli taidevalimo tässä lähellä, Sääksmäen Tarttilassa. Siellä valettiin pronssiin mm. Runoilija ja muusa sekä Hämeensillan patsaista Suomen neito ja Eränkävijä.

Tampereen tunnuksina, ikoneina, pidetään Hämeensillan kolmea pirkkalaispatsasta, Eränkävijää, Kauppiasta ja Veronkantajaa sekä maailman kauneimmaksi veistokseksi mainittua Suomen neitoa. Ne pystytettiin paikalleen 25. syyskuuta 1929. Ne olivat kauppaneuvos Rafael Haarlan tilaamia; korkeutta niillä on 4,5 metriä. Juhlallinen paljastustilaisuus jäi sattuman oikusta pienimuotoiseksi, sillä kaupunki suri 7. syyskuuta tapahtunutta höyrylaiva Kurun haaksirikkoa; siinä kun kuoli 138 henkilöä. Suomen neito on kaksi kertaa elämänsä aikana käynyt ulkomailla. Pian pystytyksen jälkeen, 1931, sen tie kulki Sveitsin Zürichiin Eurooppalaisen taiteen näyttelyyn esiintyen myös näyttelyjulisteessa. 1965 oli vuorossa matka Tampereen ystävyyskaupunki Essenissä pidettyyn puutarhanäyttelyyn, siis Länsi-Saksaan. Mainittakoon vielä että 1939 Suomen neito teki, voisi sanoa vaikka virtuaalimatkan New Yorkin maailmannäyttelyyn. Aaltonen nimittäin muunsi Suomen

neidon kipsivalosta, jonka avulla Hämeensillan pronssiveistoksen valumuotti on tehty edustamaan Suomea. Neidolla oli kohotetussa kädessään kannel. New Yorkissa Suomen neito valittiin maailman kauneimmaksi veistokseksi. Nyt alkuperäinen kipsivalos seisoo Turussa Aaltosen museon aulassa ilman kannelta.

Yksi Wäinö Aaltosen tunnetuimmista veistoksista on Paavo Nurmen juoksijapatsas, jonka alkuperäinen pronssivalos on Jyväskylässä ja jäljennökset Stadionin edessä Helsingissä sekä Aaltosen museon ohi kulkevalla kadulla Turussa. Kipsivalos on jostain syystä täällä Tampereella; poliisilaitoksen palveluhallissa kaiken kansan ihailtavana. Muita Aaltosen patsaita täällä on Vehmaan punaisesta graniitista veistetty Osuustoimintamuistomerkki Hämeenpuiston Pyhäjärven puoleisessa päässä. Se on pystytetty 1950 muistuttamaan siitä, että Suomen ensimmäinen osuuskauppa perustettiin Tampereella vuonna 1900. Eräs mielipide on että taidesuuntauksena teos ennakoii myöhemmin täällä muotiin tullutta möykkytaidetta; tämän kylkiä kyllä koristavat ihan ihmisten näköiset reliefit. Se on suihkukaivoveistos, jossa on allas ja kuusi suihkua.

Wäinö Aaltosen viimeisin työ Tampereella on Pyynikin kirkkopuistoon 1963 sijoitettu graniitiveistos Suru. Tampereen kaupunki oli ostanut vuonna 1961 kokoelman Aaltosen töitä ja Suru oli niiden joukossa. Suru on muistuttamassa Tampereen vanhasta hautausmaasta Aleksanterin kirkon läheisyydessä.

Edellä jo mainittiin höyrylaiva Kurun haaksirikko, joka sattui 7.9.1929. Tapahtuman 11-vuotispäivänä 1940 paljastettiin Näsinkalliolla Kurun onnettomuuden muistomerkki. Tarkoitus oli ollut hoitaa homma jo vuotta aikaisemmin, mutta hanke viivästy, sillä muistomerkkikilpailuun oli tullut 51 ehdotusta. Neljän parhaan kesken järjestettiin vielä uusintakilpailu, jonka Yrjö Liipola (kuva) voitti jättäen Wäinö Aaltosen toiselle sijalle. Sukulaispojat olivat siis maan erinomaista eliittiä. Patsaan korkeus on 8,3 metriä, josta itse veistos on neljä metriä. Jalusta on Kurun graniittia.

Teollisuusneuvos Kustaa Hiekka rakennutti 1920-luvun loppupuolella museon Tampereelle. Se sijaitsee nykyisen pääkirjasto Metson vieressä. Museon edustalla on kaupungin pysyttämä pronssiin valettu Yrjö Liipolan muotokuva Kustaa Hiekasta vuodelta 1919. Mainittakoon että Kustaa Hiekan säätiön taidekokoelma käsittää viisi Yrjö Liipolan veistosta. Yksi niistä esittää Wäinö Aaltosta. Museon kokoelmissa on mm. Axel Gallen-Kallelan vuonna 1908 maalaama muotokuva Yrjö Liipolasta.

Eräs Yrjö Liipolan työ, Paimenpoika-patsas sijaitsee Koskipuistossa Verkatehtaan entisen konttorirakennuksen edessä. Sen lahjoitti kaupungille Tampereen Verkatehdas Oy vuonna 1947.

Yrjö Liipolan taidetta on myös täällä Tampellan alueella. Vaikka Tampellasta on enää vain muisto jäljellä, tehtaan perustajat Adolf Törngren (1824-95) ja Gustaf August Wasatjerna (1823-1905) kohoavat Liipolan pronssisina rintakuvina vuodelta 1954 nykyisen oikeustalon edustalla Vapriikin editse menevän Alaverstaanraitin päässä olevan Kelloportin läheisyydessä. Liipolan myös pronssiin valettu rintakuva kauppaneuvos Fabian Klingendahlista vuodelta 1952 sijaitsee Eteläpuistossa, sen ja Hämeenpuiston kulmauksessa; siis lähellä Wäinö Aaltosen Osuustoimintamuistomerkkiä. Sen on kaupungille lahjoittaneet vuonna 1971 Klingendahlin tehtaan virkailijat. Liipolan kätten töitä on myös kauppaneuvos, tehtailija Emil Aaltosen hautapatsas Kalevankankaan hautausmaalla.

Kolmas sukuun kuuluva kuvanveistäjä oli **Aarre Aaltonen**. Hän sai sääksmäkisen taiteilijan Emil Wikstömin (1864-1942) oppilaana ja apulaisena puumerkinsä komeaan Näsinkallion suihkukaivon ihmishahmoihin, tosin takapuolelle. Siellä on hänen lankakerällä leikkivä kissansa. Alku Aarre Adam Aaltonen (1889-1980) oli Tilkasen Johanna Nopolan tyttären Olgan esikoinen. Hän oli Wäinöä viisi vuotta vanhempi; he olivat toistensa tukijoita ja hyviä kavereita keskenään.

Mainittakoon vielä että tänä päivänä eräs sukulaistemme tekee taidetta Tampereella. Hän on Pietilöiden sukuhaaraan kuuluva **Christian Jütte**. Hän tekee kipsisiä pienoispatsaita; mm. sarjakuvahahmoja, kuten suvun sarjakuvataiteilija **Juba Tuomolan** luomat Viivi ja Wagner. Myös poliitikkojen pienoismallit ovat olleet suosittuja: Jütten valikaoimaan ovat kuuluneet mm. Tarja Halonen ja Sauli Niinistö pienoispatsaina.